

Ηθικοί κίνδυνοι στη χώρα του ευρώ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΥ*

Από την οπτική των Ευρωπαίων εταίρων, το κεντρικό «ηθικό» δίλημμα της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης ήταν το εξής: δικαιοσύνη ή διασφάλιση του συστήματος; Ας το περιγράψουμε με όρους ναυσιπλοΐας (από αλληλεγγύη στους φορολογικά δοκιμαζόμενους ιδιοκτήτες σκαφών αναψυχής): έχεις μόλις καταπλεύσει με όλους τους κανόνες και δέσει ευγενικά το σκάφος σου στο λιμάνι όταν αντιλαμβάνεσαι ταχύπλοο να εισέρχεται με μεγάλη ταχύτητα, αγνοώντας θρασύτατα όλους τους κανόνες και προειδοποιήσεις, κατευθυνόμενο αδέξια προς μεγαλιώδη και καταστροφική πρόσκρουση, ακολουθούμενο σε κάποια απόσταση από παρόμοια σκάφη που πλέουν με εξίσου ανεύθυνο τρόπο. Ερώτηση: επεμβαίνεις, καταβάλλοντας τεράστια προσπάθεια, στραπατσάροντας και το δικό σου σκάφος για να τον σώσεις ή τον αφήνεις να προσκρούσει όπως του αξίζει ώστε να παραδειγματιστούν και οι επόμενοι; Και ποια θα ήταν η απάντηση αν η άγκυρά του έχει μπλεχτεί στη δική σου;

Η Ευρώπη έχει δίλημμα: η κρίση της Ελλάδας απειλεί τη συνοχή του ευρώ. Η λογική του παραδειγματισμού έδειξε αρχικά να υπέρτερεί. «Η Ελλάδα θα βγει από την κρίση αποκλειστικά με τις δικές της δυνάμεις» είναι η πάγια επωδός των κοινοτικών ηγετών και αξιωματούχων. Όμως, γρήγορα η καταρρακωμένη δημοσιονομική αξιοπιστία της Ελλάδας συναντήθηκε με τον τυχοδιωκτισμό των χρηματαγορών. Αρκεί μια δέσμευση επίσημη του Εκοφίν ότι χώρα της Ευρωζώνης δεν μπορεί να χρεοκοπήσει, για να σταματήσουν οι «σορτάκνδες» του Λονδίνου την υποτιμητική κερδοσκοπία στα ελληνικά ομόλογα, με επιτόκια που θα άρμοζαν στην Αργεντινή και την Ουκρανία αλλά όχι σε χώρα του ευρώ. Αν αρνηθεί η Ε. Ε. τη διαβεβαίωση, παραμένει βαρύτατο το κόστος της ελληνικής χρηματοδότησης, αυξάνοντας την πιθανότητα μελλοντικής σωστικής επέμβασης. Αν την παράσχει, διευκολύνει την προσαρμογή, ενισχύει όμως τον «ηθικό κίνδυνο». Η σοβαρότητα των Παπανδρέου - Παπακωνσταντίνου και το κλίμα εθνικής συναινεσης που διαμορφώνεται ο-

δηγούν την Ευρώπη προς την πρώτη επιλογή. Σε κάθε περίπτωση, το Πρόγραμμα Σταθερότητας είναι για μας μονόδρομος. Η μη εφαρμογή του θα σήμαινε ταπεινωτική διεθνή επιτήρηση και πολύ σκληρότερους όρους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμβιώνει στενά με την έννοια του «ηθικού κινδύνου» (moral hazard). Οικονομολόγοι και ασφαλιστές τον γνωρίζουν καλά. Όταν θεωρείς την προστασία εξασφαλισμένη, αμελείς τα αναγκαία μέτρα προφύλαξης. Αν η διάσωσή σου είναι δεδομένη, συμπεριφέρεσαι ανεύθυνα αναλαμβάνοντας υπέρμετρα ρίσκα. Δεν σε νοιάζει πάρα πολύ αν τρακάρεις το αυτοκίνητο, όσο ξέρεις ότι είναι πλήρως ασφαλισμένο.

Μπαίνοντας στην ΟΝΕ η Ελλάδα αγόρασε το καλύτερο πρό-

Στην Ελλάδα των παραποποιημένων αριθμών, των υπουργών - κομματάρχων, των συντεχνιών, το ευρώ χρησίμευσε ως ομπρέλα συγκάλυψης δομικών αδυναμιών.

γραμμα ασφάλισης που υπήρχε στην αγορά. Οποιοι αμφιβάλλει, ας κοιτάξει πού βρίσκονται σήμερα, χωρίς το ευρώ, η Ουγγαρία και η Λεττονία μετά το χτύπημα της κρίσης. Η ασφάλεια του ευρώ μάς προστάτευσε από καταστροφικές συναλλαγματικές επιθέσεις.

Όμως, η συμμετοχή μας στο ευρώ αύξησε τον ηθικό κίνδυνο. Στην εποχή της δραχμής όποτε οι εξαγωγές έπεφταν δυσανάλογα σε σχέση με τις εισαγωγές χτυπούσε συναγερμός. Ακολουθούσε υποτίμηση του νομίσματος, που μας έκανε όλους φτωχότερους αλλά διόρθωνε την ανισορροπία. Όταν το 2008 το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών έφτανε το ιλιγγιώδες 14%, η κυβέρνηση Καραμανλή εξακόλουθούσε να μοιράζει χρήματα καλλιεργώντας τον μύθο της ισχυρής οικονομίας. Το ευρώ ήταν η μεγαλύτερη κατάκτηση για μια οικονομία χρόνια νομισματικής αστάθειας όπως η δική μας. Όμως

εξασθένησε το σύστημα συναγερμού και τους μηχανισμούς αυτοδιόρθωσης. Η διόρθωση έγινε μέρος πολιτικής διαπραγματεύσεως στις Βρυξέλλες.

Η ΟΝΕ απέδειξε ότι μπορείς να παραβιάζεις το Σύμφωνο Σταθερότητας. Δεν μπορείς όμως να παραβιάζεις τον νόμο της βαρύτητας. Η ασφάλεια του ευρώ δεν σημαίνει ότι μια οικονομία μπορεί στο διηνεκές να συνεχίζει να εισάγει χωρίς να εξαγει, να καταναλώνει χωρίς να παράγει και να δανείζεται χωρίς να αποπληρώνει. Το αύριο -στο όνομα του οποίου τα δυσάρεστα αναβάλλονταν- είναι τώρα εδώ, μαζί μας.

Ηθικός κίνδυνος προκύπτει όταν δεν αναλαμβάνεις τις πλήρεις ευθύνες και συνέπειες των πράξεών σου, γνωρίζοντας ότι υπάρχει κάποιος άλλος για να σε ξελασπώσει. Το διαχρονικό ελληνικό κράτος δεν έχει πολλές επιτυχίες, σε ένα όμως πράγμα υπήρξε αξεπέραστο: έχει τελειοποιήσει την τέχνη τού να περνάει τον λογαριασμό στον επόμενο.

Για κάθε χώρα με σοβαρό κράτος και υπεύθυνο πολιτικό σύστημα το ευρώ παρέχει τεράστιες ευκαιρίες. Στην Ελλάδα των παραποποιημένων αριθμών, των υπουργών - κομματάρχων, των συντεχνιών, των κολλητών και των κουμπάρων, το ευρώ χρησίμευσε ως τεράστια ομπρέλα συγκάλυψης δομικών αδυναμιών. Οι κυβερνήσεις μας μετέφεραν το κόστος της κρατικής σπατάλης κατευθειαν στο χρέος - δηλαδή στην επόμενη κυβέρνηση και στην επόμενη γενιά. Οι κοινοτικές εισροές τούς έδιναν τη δυνατότητα να μεταμφιέζουν τη μεταρρυθμιστική απραξία σε οικονομική επιτυχία, όταν η μόνη πραγματική ανάπτυξη οφειλόταν κυρίως στα κοινοτικά κονδύλια. Η εξασφαλισμένη ΚΑΠ επέτρεπε σε υπουργούς - αγροτοπατέρες να μοιράζουν επιδοτήσεις, παραπέμποντας την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών στις θεοσαλικές καλένδες.

Το μεγάλο ηθικό δίληγμα αυτής της πολύπλευρης κρίσης είναι μια επιστροφή στα στοιχειώδη: οι επιλογές μας έχουν συνέπειες. Και τότε πληρώνουμε όλοι.

* Ο κ. Γ. Παγουλάτος είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Στο μεγάλο λιμάνι του ευρώ η Ελλάδα αγνόησε θρασύτατα όλους τους κανόνες ναυσιπλοΐας.